

פרשת תרומה

כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ וְגַם רִשְׁע לְיוֹם רָעָה: (משלי טו ד):

בַּעֲלָמוּ לֹא בְּרָאוּ אֱלֹה לְכַבּוֹדוֹ, שְׂנֵאמֵר
 (ישעיה מג ז) **כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וּלְכַבּוֹדִי**
בְּרֵאתִיו יִצְרַתִּיו אִף עֲשִׂיתִיו. ולדעת רבנו
 ז"ל נצטרך לדחוק שפירוש 'לכבודו' היינו
 'לרצונו', וכן נראה מדבריו ז"ל שהוא פירש
 'למענהו' - אם יהיה שָׁב אֵל הַפּוֹעֵל שֶׁהוּא
 [ה'] יתברך - יהיה פירושו למען רצונו שהוא
 עצמו. והוסיף ואמר וזה לשונו: וכבר ביארנו
 שעצמו יתברך יקרא גם כן 'כבודו' כאומרו
 (לעיל לג יח) "הראני נא את כבודך". הנה
 יהיה גם כן "כל פעל ה' למענהו" כאומרו
 "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו" וגו'. עד
 כאן לשונו. הנה ביאר ז"ל שאומרו 'לכבודי'
 היינו 'לעצמי', וכן נוכל לפרש גם כן מאמר
 רבותינו ז"ל (שם) באומרם "לא בראו אלא
 לכבודו". אמנם הוא דוחק בלשונם, שהם ז"ל
 באו לפרש ולא לסתום:

ולכן נראה שפירוש דבריהם ז"ל [הוא]
 כפשוטו: 'לכבודו' ממש, ואין הפְּנִיָּה שהוא
 יתעלה יוסיף שלמות [לעצמו] בְּכַבּוֹד
 [שיכבדוהו בנין] האדם או יחסר כבודו ח"ו
 בהעדרם, רק [הפְּנִיָּה] - שאחר שכל בני
 האדם מחִיבִים לכבדו וליראה מפניו, [הרי
 זה] כְּאֵלֹו נבראו לכבודו, וכמו שפירש רבנו

שלמה המלך ע"ה הודיענו בזה, שפעולותיו
 יתברך כָּלֵם ברצון גמור, ולא-יש בהם דבר
 מְחִיב מְדַבֵּר עַל צַד הַחֲכָרָה, כִּי הַחֲכָרָה יְהִיָּה
 מִצַּד הַמַּבְע, והוא יתעלה שְׁחָדֵשׁ הַמַּבְעִים
 כָּלֵם, אין שום דבר מוכרח אצלו. ויתְחַיֵּב מִזֶּה
 - שחבל פעל ברצון, ואם לא יוכל איש חקור
 את סוד יוצרו ליתן טעם לרצונו העליון, הנה
 נאמר בדרך כלל שכל מה שעשה - עשה
 למענו, דהיינו למען רצונו.

וכבר האריך רבנו בספר המורה (בפרק
 יג מהחלק הג') יְעִיֵן שֵׁם, לַסְתּוֹר דַּעַת הָאוֹמְרִים
 שֶׁחָבַל נִבְרָא לְצוּרֵךְ הָאָדָם, וְהָאָרִיךְ הִרְבֵּה
 יְעִיֵן שֵׁם, וְהַעֲלָה שְׂכַל הַטַּעֲמוֹת הוּא רִצּוֹן לְבַד.
 וְיִתְחַיֵּב לְסַבְּרָתוֹ ז"ל אֹמְרוֹ לְמַעַנְהוּ - לְמַעַן
 רִצּוֹנוֹ, וְעַם זֶה יֵבֵא נִכּוֹן אֹמְרוֹ וְגַם רִשְׁע לְיוֹם
 רָעָה שֶׁאֵין לוֹ שַׁחַר, וְכַפִּי זֶה אֶתִּי שְׁפִיר, כִּי
 גַם מִצִּיאוֹת הַרְשָׁעִים הוּא דָבָר קִשָּׁה-טַעַם,
 וְעַם סְגִירַת הַפֶּתַח עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רִצּוֹן
 לְבַד, גַּם מִצִּיאוֹת הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם הוּא רִצּוֹן,
 שֶׁכֵּךְ עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ לְבְרוֹא אָדָם בְּחִירִי, שֶׁאִם
 יִחְמָא - יְהִיָּה מוֹכֵן לְיוֹם רָעָה. זֶה לְסַבְּרַת הִרְבֵּה
 הַמּוֹרָה זֹלָתָהּ:

אמנם כנראה מדבריו רז"ל שהם מְאֵנו
 בזה, שאמרו (יומא לח.) **כָּל מַה שֶׁבְּרָא הַקִּבְיָ"ה**

עצמו בפירוש פסוק (בראשית א' יז) "ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ", שאחר שפעולתם - להאיר, (הרי זה) פָּאֵלוּ נבראו להאיר. יַעֲזֵן שם.

אלא שלפי זה צריכין לַיִשֵּׁב סוף הפסוק, באומרו **וְגַם רִשְׁעֵי לַיּוֹם רַעֲהוּ**, ונראה לומר גם לפירוש זה, דלהיות שמציאות הרשע בעולם הוא חסרון כבוד אליו יתעלה, שיש אדם שמלאו לבו למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה, לזה אמר שלא יקשה על דבריו ממציות הרשע, [כין] **וְגַם רִשְׁעֵי -** מניע אליו-יתעלה כבוד ממנו, [כין] **לַיּוֹם וְלַעֲתָת** תמוט רגלו ונגעה אליו **הַרְעָה -** הוא מצדיק דינו יתעלה.

וכבר ידוע כי אין דומה קלום האוהב לקלום השונא, כי קלום השונא - יותר תָּכַר ממנו גְּדֻלַּת המתקלם [דהיינו המשתבח], וכן אמרו רז"ל במדרש (ילקוט מלאכי רמז תקצ) במשל המטרונא וכו' עֵינַי שם. וזהו שאמר **וְגַם רִשְׁעֵי -** [פעל] למענהו, ואימתי - **לַיּוֹם רַעֲהוּ**.

ועוד יש לפרש **וְגַם רִשְׁעֵי לַיּוֹם רַעֲהוּ**, שהגנבים [הרשעים] מועילים לנקום מן האיש שעבר על רצונו יתברך, [וזהו] **לַיּוֹם רַעֲהוּ -** לעת יבא זמן ענשו של העובר, וכן כיוצא בזה, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה י"ה) "הוי אשור שבט אפי". באופן כי כל [נברא] אשר המציא [ה'] יתעלה - מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר - כָּלָם נבראו לכבודו יתעלה:

והוא אצלי מאמר הכתוב (חגי ב' ח) **לֵא**

הַכֶּסֶף וְלֵא הַזָּהָב אָמַר ה' צְבֵאוֹת, לא בא לומר שהם שלו, שהוא דבר גלוי לעתיקי משָׁדִים, אך [בא] לומר שלכבודו נבראו, וראוי לאדם לעשות מהם עֶקֶר לכבודו יתברך, ובפרט מיני המתכות החשובים ככסף וזהב. וכן אמרו רז"ל (סנהדרין קג) שהזהב לא היה כדאי לְעוֹלָם להשתמש בו, לולי כבודו יתברך לַיְפוֹת בתי אלהינו:

דבר זה גלוי בתורתו יתברך בצוותו אלינו (כה ב) **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי**. וכבר נתקשה רש"י באומרו **לֵא ופירש: 'לשמי'**. וכפי דרכו ז"ל יבוא נכון מה שדקדקה התורה להביא למשכן י"ג דברים כדי להשלים ה' אחד, ש'אחד' בגימטריא י"ג לרמוז שהכל לכבוד האחד וְהַמְיֻחָד. וכפי דרכנו יאמר: **לֵא -** שיקחו תרומה מהדברים שנמצאו בעולם ל' לכבודי.

ועוד ירמוז בשנדקדק אומרו ויקחו, והיה לו לומר 'ויתנו ל'י'. וחזין מדרכנו יאמר, שהנותן במצות ה' - אדרבה הוא לוקח, כענין שאמר הכתוב (משלי יא כד) **יש מפזר ונוסף עוד**, וכמו שדקדק לומר **יש**, שלא כל המפזר מוסף, רק המפזר לְמִצְוָה. וגם הַמִּצְוָה עצמה - לפעמים לא יהיה [המקבל] הגון, וכמו שאמרו רז"ל (ב"ק יח) "**הַכֶּשֶׁלִים** בבני אדם שאינם מְהַגְנִים", ולזה אמר **יש** מפזר. וזה מבואר בסוף הפסוק שאמר (משלי שם) **וְחֹשֶׁךְ מִיִּשְׂרָאֵל אֶךְ לְמַחְסוֹר**, שהיושר נאמר על נתינת הצדקה, כאומרו (דברים ו' יח) "**ועשית הישר והטוב**", וכתוב (משלי יא ה)

לכך] ויקחו לי תרומה [מאת הכלל], [ואך] מאת כל איש אשר ידבנו לבו - תקחו אתם בעצמכם [משה אהרן והזקנים] את תרומתי. ולזה קראה תרומתי ביחוד, שהיא בסתר לשמו יתעלה בלי שום פניה כלל:

ועוד רמז [על ידיו] הכפל [ויקחו, תקחו], לומר שהגזברים אשר יתמנו לגבות לדבר מצוה, יצטרכו הם להקדים ליתן, ואז יעשו אחרים ליתן, כי אז יקבלו דבריהם. וזהו שרמז באומרו דבר אל בני ישראל - [הגזברים] - ויקחו לי תרומה, יפרישו מממונם, ואחר כך מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי.

או יאמר אומרו תרומתי בכנוי, במה שכתבנו במקום אחר, כי שני משכנות עשו ישראל, אחד למטה - הוא הנגלה, ואחד למעלה - מקוון כנגד אותו שלמטה, נעשה ממחשבתם הטובה ומנדבתם בלב שמח. ולזה צוה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, כי: אם יהיה בהכרח [שלא ברצונו הטוב], תתחסר מחשבתו הטובה, ויהיה המשכן שלמעלה חסר. ועל שניהם רמז באומרו (ח) **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכְנָתִי בְּתוֹכָם: וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ -** הוא [מקדש] של מעלה, ושכנתי בתוכם - הוא [מקדש] של מטה.

והיא גם כן תפלת משה רבנו ע"ה כשנמר המשכן: **וַיְהִי נֹעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּנְנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּנְנָהוּ** (תהלים צ"ו), הכפל: כנגד המקדש שלמעלה - אמר **ומעשה ידינו כוננה עלינו**, וזהו **עלינו** - אותו שהוא עלינו, [והיינו

"צדקת תמים תישר דרכו". ולזה אמר ויקחו לי תרומה, שהנתינה שנותנים לי - לקיחה היא להם.

ועוד יש לפרש לי - בשבילי, כפרה על עון העגל, שאמרו רז"ל (ברכות נב) שאמר הקב"ה: **אני גרמתי שנתתי להם רוב זהב:**

אך עדין יש לדקדק בפסוקים אלו, אומרו תחלה שלא לנוכח ויקחו לי ואחר כך חזר לנוכח תקחו את תרומתי. גם יש להפתפק במצוה זו אם היא חובה על כל איש ישראל ליתן, או מי שירצה ליתן - יתן, ומי שלא ירצה - לא יתן כלל, דהא כתיב "מאת כל איש" [ומאידך כתיב] "אשר ידבנו לבו", ועל כל פנים: בקע לגולגולת - חובה, אך הספק - בשאר דברים תכלת וארגמן וגו'. ואם נאמר כן - יקשה, דהא כתיב ויקחו לי תרומה, ולא מצינו מצוה שהיא מנדבת הלב, שאם ירצה - יעשה, ואם לא ירצה - לא יעשה.

והקרוב אצלי, שהנתינה - על כל פנים חובה, אך השיעור - הוא שתלה בנדבת הלב, וכענין אומרים (חולין קלז) חטה אחת פוטר את הכרי, ועין יפה אחד מארבעים וכו'. ויהיה שיעור הכתוב כך: **מאת כל איש - השיעור אשר ידבנו לבו**, תקחו ממנו את תרומתי.

ואך מה שדבר תחלה שלא לנוכח וחזר לדבר לנוכח, רמז בזה [ענין אחר, והוא:] להיות שכמה צנועים יש במעשה המצות, ולא ירצו לפרסם מתנותיהם וצדקתם, מהם יקחו משה ואהרן וחיושבים עמהם. ולזה אמר דבר אל בני ישראל [שתמנה שלוחים

אל רעהו לקדש שמו ב'קדוש קדוש קדוש' -
 אז "מלא כל הארץ כבודו", כי כאשר מקלסין
 למטה בקלום שמקלסין בו מלאכי השרת,
 אז גם ה' יתן הטוב להשרות שכונתו בינינו
 כמלאכי השרת. וזהו בעצם ועשו לי מקדש
 - שיקדישו שמי, ואז - ושכנתי בתוכם:

ועוד ירמוז מאמר רבותינו ז"ל (ברכות
 כ.) **קמאי דמפרי נפשיהו אקדושת השם** -
מתרחיש להו ניפא, וטעמו אצלנו: כי על ידי
 שמוסרים עצמם לשמו - הוא עצמו משגיח
 בהם, ועל ידי השגחתו יתברך - אין מקום
 למכע, כי הטבע הוא שלוחו יתברך, כמלך
 ששולח שלוחו למדינה ומצווה להתנהג כך
 וכך, ואין לשליח להוסיף או לגרוע, כי כאשר
 צוהו בן יעשה. אמנם אם יבוא המלך עצמו
 למקום שבו השליח, אז סרה שליטת השליח,
 והמלך יעשה רצונו לשנות הדבר לפי מה
 שיראה בעיניו. כן היא השגחתו יתברך עם
 הטבע בעצם, ועל ידי שמוסרים הצדיקים
 עצמם על קדוש ה' - משגיח הוא יתברך
 בהם. והוא שהתרעם המשורר (תהלים מד
 כג) **כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן
 מבחה עורה למה תישן ה', שאחר שאנו
 מוסרים את עצמנו על קדושת שמך - עורה
 למה תישן ה' . והוא שרמז באומרנו ועשו
 לי מקדש - שיקדישו שמי, ואז - ושכנתי
 בתוכם:**

ועשו ארון עצי שטים (כה י). רמזים
 במקראות אלו, כתבתים בדרוש לנפטר
 בחלק ב' יעין שם. האמנם, בענין הדברים
 האלו - [כלי המשכן] - שצוה הכתוב לשית
 לפניו [יתברך] במשכן, ראוי להתבונן בהם

מקדש של מעלה]. ומעשה ידינו כוננהו
 - הוא [מקדש] של מטה, שבשניהם תשרה
 שכניה. ולזה, בנדבה גם כן אמר ויקחו לי
 תרומה - היא התרומה הגשמית, מאת כל
 איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי -
 היא התרומה הרוחנית שהיא נדבת הלב,
 ולזה קראה 'תרומתי' בכנוי:

ואמר וזאת התרומה אשר תקחו
 מאתם זהב ונכסף ונחשת. ותכלת
 וצבצבן וגו' (כה ג-ז). דקדק לכתוב 'וזאת',
 ולכאורה היא יתרה. אך בא לומר שלא יתנו
 כלם כסף מטבע ובו יקנו כל דבר הצריך,
 לזה אמר וזאת התרומה, שרצונו יתברך
 שהדבר בעצמו שיביאו - יעשו בו המקדש
 להיות לפניו לזכרון. ולכן צוה שיביאו תכלת
 וצבצבן וכו', ואף אם לא ימצא אצלם
 - יקנוהו, ובה יש להם זכות יותר, מצורף
 למרחתם במצוה:

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כהח).
 ירמוז מאמר רבותינו ז"ל (הגיגה ג) "המרעיב
 עצמו ולן בבית הקברות - שורה עליו רוח
 טומאה, המקדש עצמו - על אחת כמה וכמה
 ששורה עליו רוח קדושה". עכ"ל. ולזה אמר
 ועשו לי מקדש - שיקדישו את עצמם, ואז
 - ושכנתי בתוכם ממש.

ועוד ירמוז מה שכתבו חכמי המוסר
 (מנורת המאור פרק ב), כי כשישראל מקדשים
 שמו יתברך ב'קדוש קדוש קדוש' - שכניה
 שורה ביניהם. והוא אומרנו (ישעיהו ו) **וקרא זה
 אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות** -
מלא כל הארץ כבודו, שכאשר יקראו איש

- רומזים לעצם המוח, וקרום המוח עם עור שעל העצם - הם צפוי הזהב מבית ומחוץ, כי העצם במקום העין, באופן שהארון רומז לנשמה.

והשלחן שבו לחם לאכול - הוא רומז לנפש המתאוח. ולפי שהלחם רומז לג' הויות, הוא בנימטריא ע"ח, ושם הויה יש בו י"ב צרופים, לכך היו בו י"ב לחמים להשפיע בו קדושת ה' ברוך הוא.

והמנורה - רומזת לרוח, כי השמן שבה ירמוז לשררה, כי כל הנמשחין לשררה - נמשחין בשמן. ועוד כי הרוח בגוף הוא המאיר על הגוף בכללותו שבו נעשה גוף, והיא עצמה האורה לגוף. הנה פלל המשכן הג' דברים העליונים הרוחניים, ועשה מקום מיוחד לנשמה לפני ולפנים לפי מעלתה כאמור:

ומחוץ למשכן: **בחצר המשכן** - נעשה רמז לד' יסודות. והיסוד הרוחני מהם - שהוא הרוח, ולא יתכן לו מציאות - רמז במלאכת האדם, כי "מי אסף רוח בחפניו" (משלי ל ד), אכן עשה לו רמז דק כמו שנבאר. והנה - מחוץ למשכן - שם מזבח העולה אשר אש תמיד תוקד עליו, והוא רמז לאש היסודי והעשן העולה - הוא רמז-מה לרוח. והכיבוד אשר מלא מים לקדוש - הוא רמז ליסוד המים. והעפר אשר בו מלא המזבח כמו שנאמר (לעיל כ ב) "מזבח אדמה תעשה לי" - הוא רמז ליסוד העפר, וקדשי המשכן עם הקלעים - הוא רמז לכללות הגוף ולנתוחו

ולדעת יסודם וסודם, וכבר כתבו בהם רבותינו הפשטנים רמזים נכונים:

ואענה חלקי, והוא: כי המשכן - דמות אדם אליו. והוא, כי האדם מחובר מארבעה סוגים, והאחרון שבהם מארבעה עיניים. והוא, כי מוסכם כי יש לאדם נפש רוח ונשמה: הנשמה - היא השכל, חלק אלוה ממעל, ומשכנה במוח. הרוח - הוא בלב, והוא המבקש השררה והתגבורת, וממנו בא הכעס. הנפש - היא הנפש המתאוח כל דבר ממאכל ומשקה. זה למדתי מדברי הראב"ע ז"ל בסדר משפטים בפסוק "והסירותי מחלה מקרבך" (לעיל כג כה) 'עין שם. ונבדל האדם מן הבהמה בנשמה לחדוד שהוא השכל. והוא שאנו אומרים (תהלת תפלת שחרית) **זמותך האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל, לבד הנשמה המתורה וכו'**, יאמר כי בנפש ורוח - פלגם שוים, כי גם לבהמה [יש] נפש ורוח. ואמר **כי הכל הבל**: יאמר כי גם אם המה חלוקים בהנאותיהם - כי לא תתענג הבהמה בתענוגי האדם - [מכל מקום] הכל הבל וכו': והנה שלושת העיניים - פלגם רוחניים ונקשרים בגוף שהוא החומר, והחומר מחובר מד' יסודות: **אש רוח מים עפר**. ועשה ה' יתברך במשכן דברים שירמוזו אליו פלגם:

הארץ - רומז אל השכל, כי התורה מקור כל החכמות "כי היא חכמתכם ובינתכם" וגו' (דברים ד ו), ולזה "הוא לבדו דר' (בדמות) [בדמות] השכל שהוא במשכן המוח. והנה תראה איך בא הדבר מן: כי הלוחות - רומזים למוח שהוא גם כן משני חלקים, והאותיות - רומזים לשכל, והארון עם הפניו

איבריו ועצמיו וגידיו. ובא כל המשכן רמוז
מִכָּן אֵל הָאָדָם:

אמנם נשאר לבאר רמז למזבח הזהב,
והאש שהיתה בו מזמן לזמן: והוא רמוז
לחום שיתחדש באדם בעת הכעס, ובקשת
הנקמה ובקשת השררה. כי האדם יכלול
שתי אִשׁוֹת: אש היסודי - והוא החום הטבעי,
וחום הסגוליי שיבא לפרקים.

ועל כל זה רמז הכתוב באומרו **ועשו לי**
מקדש ושכנתי בתוכם, כי בהיות המקדש
בְּדִמּוֹת הָאָדָם - בהשראת השכינה בו, תשרה
גם באדם אשר יתקן עצמו לעבודתו יתברך,
בְּדִמּוֹת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא לְעִבּוּדוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ:

והוא מאמר הנביא (ירמיה ז ד) **היכל ה'**
היכל ה' היכל ה' המה, השלשה היכלות כנגד
מקומות שרמוזים באדם, כמו שכתבנו: הצר
המשכן, והמשכן, וקדש-הקדשים, שכל מה
שיש בהם - רמוז באדם על הסדר שזוכרנו,
ולזה אמר **היכל ה' וגוי המה**, שהמה עצמם
יש בהם שלשה היכלות:

ובמדרש: **ויקחו לי תרומה, הדא הוא**
דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם תורת א'
תעזובו, א' תעזבו את המקח שנתתי לכם,
יש לך לוקח מקח - יש בו זהב ואין בו כסף,
יש בו כסף ואין בו זהב. המקח הזה - יש
בו זהב, דכתיב: הנחמדים מזהב וגוי, יש בו
כסף, שנאמר: כסף צרוף וגוי. יש לך מקח
- יש בו שדות ואין בו כרמים, כרמים וכו',
המקח הזה - יש בו שדות וכרמים, שנאמר
שליחך פרדם רמונים. ויש לך מקח שמוכרו
נמכר עמו. אמר הקב"ה לישראל: מכרתי

לכם תורת, כפיכול נמכרתי עמה, שנאמר:
ויקחו לי תרומה וגוי. עב"ל.

ויש לְדַקְדֵק אומרו "הדא הוא דכתיב כי
לְקַח טוֹב" וגוי, מה הוקשה לו ומה נתיישב
לו בפסוק "כי לְקַח טוֹב", ומהו הדבר שכוֹנֵנו
אליו הפסוקים שניהם. גם צריך להבין: הוזהב
והכסף הזה, והשדות והכרמים, היכן הם
בתורה. והנראה, כי בעל המאמר הוקשה
לו אומרו **ויקחו בוי' המִקְבָּרַת** בתחלת
הענין, והיה לו לומר "קחו לי תרומה" וכו'.
והפשוט: שהוי' - כפ'א רפוי כמו שמפרש
הראב"ע ז"ל תמיד (בראשית א ב, ויקרא ז טז,
ועוד), לזה דרש שהדבר מִקְבָּר לַפְסוּק שְׁקוּדִים
לזה, כי שם אמר (לעיל כד יח) "ויהי משה
בהר ארבעים יום וארבעים לילה" [לְקַבֵּל
את התורה, וסמך ליה] "ויקחו לי תרומה",
לומר: שעל ידי התורה - "ויקחו לי תרומה
וגוי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שעל
ידי נתינת התורה הווקח הוא יתברך-שמו
שְׂיִדּוּר בתחתונים. ולזה, כשנתן הקב"ה
למשה לוחות התורה, אמר לו: ויקחו לי -
כלומר אותי - עמהם. ומהראב"ע ז"ל פירש
דכל התורה שמותיו של הקב"ה. ואין זה
מפְּשָט המאמר, רק כאשר כתבנו.

ולזה אמר "הדא הוא דכתיב: כי לְקַח טוֹב
- הוא השם יתברך שהוא הטוב הגמור. וכן
קראו אותו רז"ל (מנחות נג) במאמר "יבוא
טוב ויקבל טוב מטוב" - זה הקב"ה שנאמר
(תהלים קמה ט) "טוב ה' לְכָל". ולזה אמר כי
לְקַח טוֹב נתתי לכם - שהוא ה' יתעלה -
תורת א' תעזבו, כי העוזב התורה כְּאֵלוֹ
עוזב להקב"ה:

מה שאין כן בזהב. אמנם לכבוד ולתפארת-הלבוש, הזהב הוא יותר טוב מהכסף. והנה התורה תכלול שתי המובות: שהעוסק בה - כל צרכיו נעשים, וכענין אומרים (אבות פ"ג מ"ח) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ. ואם לכבוד ולתפארת - כתיב (משלי ה יט) "אילת אהבים ויעלת חן", שמעלה חן על לומדיה, וכתיב (קהלת ח א) "חכמת אדם תאיר פניו", וכמו שאמרו על ר' יהודה בר' אלעאי ע"ה (נדרים מט). ולזה אמר: שהתורה יש בה סגלת הכסף וסגלת הזהב.

ועם זה ניהא דברי שלמה המלך ע"ה, שבמקום אחד אמר (משלי ג יז) **כי טוב פחדה מכסח כסף ומחרוץ תבואתה**, ובמקום אחר (שם ה יט) אמר: **טוב פריי מחרוץ ומפז, ותבואתי מכסף נבחר**. ועם מה שנתבאר, יש טובה בכסף יותר מזהב, ויש בזהב יותר מכסף, ולזה אמר שבשתי המובות - התורה טובה יותר. וענין בפרשת שופטים מה שכתבנו עוד בה:

והוא מאמר הכתוב (שם כ טו) **יש זהב ורב-פנינים וכלי יקר שפתי דעת**, יאמר שבתורה - זהב ורוב פנינים, יען שהתורה יש בה ענינים שימשלו לזהב ויש לפנינים, ספורי התורה הם הזהב, ומצות התורה הם הפנינים. ולזה אמר **רב**, שהרוב מן מצות התורה. וידוע שהתורה - כשמונת בקרן זוית - דומה לזהב, וכשקורין בה - אז כאלו נעשה מן הזהב כלים להשתמש בהם, וזהו **וכלי יקר שפתי דעת** (משלי כ טו), שאז מתחברים הזהב והפנינים ונעשים כלי.

והוא שאמר הכתוב (ירמיה טו יא) **אזתי עזבו זאת תורתני לא שמרו**, וכבר הקשו: אחר שמוכיחם על החמורה שעזבו להקב"ה, חוזר להוכיחם על הקלה? וכפי האמור - זו נמשכת מזו, שאחר שתורתו לא שמרו, היא עצמה עזיבתו, שלא חששו להסתלקות השכינה, כי אין השכינה בתחתונים אלא על ידי התורה, נמצא שהעוזב התורה כאלו עוזב הקב"ה. והוא עצמו מאמר הנביא (ישעיה א כח) **ועזבי ה' יכלו**, מכון למאמר התנא (אבות פ"א מ"ג) "ודלא מוסיף יסיף" וכו', ועוזבי התורה - הם עצמם עוזבי ה', והמה יכלו:

והוא גם כן מאמר הכתוב **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**, שאף שיעשו לי מקדש - צריך שישתדלו בדבר הגורם לשרות שכינתי בתוכם, שהוא עסק התורה כאמור. זהו הפירוש שבו התחיל בעל המאמר בפסוק "כי לקח טוב", אלא ש[דרך] אגב - פירש בו פירושים אחרים כמנהג המדרש. ולזה אמר **אל תעזבו את המקח**, שלכאורה לא חדש כלום. אלא, שלפירוש ראשון שכן שהעזיבה קאי על התורה, ולקח-טוב הוא [הקדוש] ברוך-הוא וברוך-שמו - עתה רוצה לפרש שהמקח עצמו - היא התורה, וצווי אל תעזבו שחוזר על התורה - חוזר גם על המקח.

ולזה אמר הכתוב **לקח טוב** - ביאר מהן טובותיו, ואמר: יש לך אדם לוקח מקח - יש בו כסף ואין בו זהב, רוצה לומר שהמוכר במתכות הוא הכסף והזהב, והנה הכסף והזהב מחלקים במובתם, שהכסף - חריף בהוצאה לעשות בו כל צרכי האדם,

באופן שהתורה יש בה סגֵלַת הכסף והזהב, וזה אם יהיה המקח ממידו **דמטלטל**.

ואם יהיה **מקרקע** - יהיה המוכר-שבו **שדות וכרמים**. ויש בשדות שאין בכרמים, ובכרמים מה שאין בשדות, שהשדות - מהם פירות שהם חיי נפש, חטים ושעורים, והכרמים - מהם דברים ופירות המשמחים, "ויין ישמח לבב אנוש" (תהלים קד). והתורה יש בה שניהם: "כי היא חייך ואורך ימך" (דברים ל כ), וכתוב (תהלים יש ט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ולזה אמר כי לקח טוב - ש[הוא] טוב מכל טובות העולם, הן בשני חלקי המטלטל, הן בשני חלקי הקרקע כאמור:

ועוד יש לפרש דמיון התורה לכסף וזהב ושדות וכרמים, יען כי הכסף והזהב מוציאים פירות, ושדות וכרמים מוציאים פירות, אכן פירות הממון - לאו מניח קא רבי, אלא על ידי גרמא, שלוקחים סחורה ומרויחים בה, לא כן פירות השדות והכרמים, דמניחיה ממש רבו. והתורה תוסיף תת כחה בעולם הזה ובעולם הבא, אך השכר שממנה בעולם הזה - הוא בדרך גרמא בעלמא, ואמנם שכרה בעולם הבא הוא ממש טבעו, וממנה יוצא, ובא הדמיון על נכון:

ואמנם בטעם השראת שכינתו יתעלה בתחתונים **באהל ובמשכן**, נתנו המפרשים טעמים רבים, וכבר כתב בזה הרב מהראנ"ח ז"ל עין עליו. מכלל מה שנתאמר בזה, נאמר דיש לו יתעלה בזה ג' מעלות גדולות:

הראשונה - כבוד והדר **לישראל**,

שמזה יש הצלה ושמירה גדולה לישראל מן האמות, כאשר ישמעו כי הוא יתברך בקרב העם הזה, ירתעו לאחוריהם מהרע ומהזיק לישראל, וכמאמר הכתוב (דברים כח י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ופולשתים אמרו "מי יצילנו מיד האלהים האדירים" (ש"א ד ח). עד כאן. **השנית** - למען יתיישרו כל ישראל לעבודת ה', כי תפול עליהם אימתה ופחד בראותם שהוא יתברך ביניהם, מי זה ימרה המלך והוא לפניו. ואף אם יהיה רם על השמים, 'מלא כל הארץ כבודו', יותר יתפעלו בהיות לעיניהם הדר שכינתו יתברך. **השלישית** - להראות חבתו יתברך לבניו, כי עקר דירתו מהעליונים ודר בתחתונים.

ולשלשת הטעמים האלו פָּנוּ רז"ל במדרש (ש"ד פ"ד ל"ד). הם אמרו ג' דברים, וזה לשונם: **אמר להם הקב"ה לישראל, אתם הצאן! שנאמר "ואתנה צאני צאן מרעיתי", ואני הרועה! דכתיב "רועה ישראל האזינה", עשו לי דירה שארעה אתכם. אתם הכרם! דכתיב "כרם ה' צבאות בית ישראל", ואני השומר! דכתיב "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל". עשו לי סָּבָה שאשמור אתכם. אתם בניו! דכתיב "בנים אתם", ואני האב! כבוד הוא לאב שיהיו בניו עמו, וכבוד הוא לבנים שיהיו אצל אביהם, דכתיב "עמרת זקנים בני בניו ותפארת בניו אבותם", לכך עשו לי בית שאדור ביניכם, הלא הוא דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". עכ"ל:**

וצריך להבין פְּנַת רז"ל בשלשה משלים

דירתו יתברך בתחתונים אינה לצרכו כלל, אך היא לצרכינו:

וכן הג' תועלויות שזכרנו: תְּחִלָּה - עשה מְשָׁל מהצאן עם הרועה, והוא מעם לְהִישִׁירֵנוּ, כדמות הצאן עם הרועה שאינו מניח הצאן לנפשה לרעות כאשר יחפצו ובמקום שיחפצו, כי מחסרון דעתם יאכלו עשבים רעים וישתו מים רעים, ולא ידעו מקום המרעה הטוב. והרועה - בהיותו עמהם - ישגיח על כל זה. גם ישפוט בין שה בריאה ובין שה רזה, למען יהיו כְּלָם שלמים וטובים. כן הוא יתברך, על ידי שִׁדְדוֹר בתחתונים - כל העם ישמעו וייראו, וכל אחד ישמור הדרך הישר. זה טעם א'. (והוא מְכַן לתועלת ב' דלעיל).

טעם ב' - הוא טעם השמירה שזכרנו, כי בראות כל העולם שכינתו יתברך עמנו, תפול עליהם אימתה ופחד וכו'. וזהו המשל שאמר "אתם פרם" וכל העולם רצים לכרם לאכול ענבים, עשו לי סֶפֶה שאשמור אתכם, שבאמצעות הסֶפֶה תשְׁמְרוּ, זה טעם ב'. (והוא מְכַן כנגד תועלת א' דלעיל).

טעם ג' (כנגד תועלת ג' דלעיל) - הוא כבוד והוד והדר לבנים כשיהיה אביהם עמהם, וכבוד לאב שמחבב בנו שנאמר **עֲמַרְתָּ זִקְנִים בְּנֵי בָנִים** וגו'. ונראה שהמדרש מפרש 'בני בנים' כמו 'שיר השירים' - שיר מובחר שבשירים, כן 'בני בנים' - הבנים המובחרים שבבנים, ולא על הנכדים מדבר. וכן נראה גם מהמדרש (כ"ד פר' טו), באופן שכישיהו הבנים צדיקים וטובים, כבוד

אלו, ומה הַלְמוּד בזה. גם אומרם "הדא הוא דכתיב ועשו לי מקדש", היכן נרמזו דבריהם אלו בכתוב. אך עם האמור מוכן, והוא: שהם ז"ל הוקשה להם אומרו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דמאמר בתוכם יתר, דלא היה לו לומר אלא **ושכנתי בו**, לכן עשו מְשָׁלִים לבאר בהם שְׁפָנַת הכתוב ליתן מעם לדירתו יתברך בתחתונים, שלא יעלה על הדעת לְצַרְכּוֹ עשה זה הלילה כדי שיתכבד גם בתחתונים, כמלך בשר ודם שהולך וכובש איזה אקלים רחוק ועושה בו דירה למען יתפוש גם האקלים ההוא תחת מלכותו. וזה לא שייך בו יתברך, כי ממרום קדשו ידו נטויה על כל הארץ, וכבודו מלא עולם:

והוא השבח שאומרים המלאכים וקרא **זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש הו' צבאות מלא כל הארץ כבודו, ויש להבין:** המלאכים - למה לא קלסוהו כי אם בכבודו שעל הארץ, והניחו השמים ושמי השמים שהם מקום דירתם, האם יאות לבני מדינת המלך לקלסו בכבוד שיש למלך במדינה אחרת ולא יזכירו מדינתם? זה תימה גדול.

אכן נראה דבדרך רכותא קאמרי, שהגם שהוא קדוש קדוש קדוש - נבדל ומרוחק מעמנו מרחק רב - אף-על-פי-כן **מלא כל הארץ כבודו**, ולשלול דעת המינים שאומרים שלְרֹב גְדָלְתוֹ יתברך - לא ישגיח בארץ הלזו הַנְּשָׁמָה והשפלה, והשגחתו תפסק בגלגל הירח, כמו שהביא דעת-זה רבנו בספר המורה עין עליו, לזה אומרים "מלא כל הארץ" וכל שכן השמים, באופן כי

שעו

מי

פרשת תרומה

מנוחות

הוא לאב לישוב אצלם להראות חֶבְתָם, כי
האב שמרחיק בניו - בְּזוּי לוֹ וּלְהֵם, בְּזוּי לוֹ:
שיאמרו שאיננו מרחם על בניו, בְּזוּי לָהֶם: כי
יאמרו לולי רעתם לא היה מרחיקם. וכשהם
אצלו - מתכבדים שניהם.

וזהו שמים הדא הוא דכתיב ועשו לי

מקדש ושכנתי בתוכם, שמאמר בתוכם
מורה שהמקדש הוא לצרכם, וזהו 'בתוכם'
- להנאתם, ופוק חזי מה הם התועליות
הנמשכים. ואשר קָתַם הכתוב - פירשוהו
רו"ל, ובא המאמר על נכון:

